

УДК 330.3:336.02

Тропіна В. Б.

ІМПЕРАТИВИ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Сталий розвиток є концепцією, що проголошує необхідність встановлення балансу між задоволенням потреб нинішніх і захистом інтересів майбутніх поколінь. У сучасних соціально-економічних та геополітичних умовах забезпечення сталого розвитку набуває особливої актуальності, особливо для України, зважаючи на її політичні, економічні, соціальні та екологічні проблеми.

У вересні 2015 р. в Нью-Йорку 193 держави-члени Організації Об'єднаних Націй одногосно прийняли новий Порядок денний у сфері сталого розвитку на період до 2030 р. – сміливу глобальну програму забезпечення сталого майбутнього. Нові цілі розроблені на заміну Цілям розвитку тисячоліття, які діяли протягом останніх п'ятнадцяти років. За своїм масштабом і значенням цей Порядок денний є безпрецедентним. Визначені у ньому 17 цілей та 169 задач мають комплексний характер, стосуються найбільш важливих проблем нашого часу і забезпечують збалансованість всіх трьох компонентів сталого розвитку [1].

Імплементация нового Порядку денного 2030 потребує мобілізації масштабних фінансових ресурсів, про що йшлося на Третій Міжнародній конференції з фінансування розвитку в Аддіс-Абебі у липні 2015 р. [2]. До цього процесу повинна долучитися й Україна, попри всі труднощі, які вона зараз переживає. І пов'язано це не тільки і не стільки з юридичними й політичними аспектами цього питання, скільки з усвідомленням того, що подальше існування нашої та інших країн і загалом людства на планеті Земля можливе лише за умов розв'язання усіх тих проблем, що представлені у Порядку денному 2030. Тому формування нової фінансової політики, спрямованої на досягнення цілей, визначених цим документом у сфері сталого розвитку, є досить актуальною темою.

Проблеми фінансової політики сталого розвитку знаходяться у центрі досліджень провідних учених як зарубіжних, так і вітчизняних наукових шкіл. Серед останніх публікацій, у яких розглядаються питання, що пов'язані з формуванням фінансової політики сталого розвитку країни, слід назвати роботи О. Бадрака, О. Білоруса, І. Вахович, В. Гейця, О. Корековського, Л. Мельника та ін. [3–8].

Водночас, прийняття нового Порядку денного у сфері сталого розвитку та його імплементація, а також кризовий стан практично усіх сфер суспільного життя в Україні потребують активізації наукових досліджень питань, пов'язаних з формуванням та ефективною реалізацією фінансової політики, спрямованої на створення сприятливих умов для сталого розвитку країни.

Отже, метою роботи є дослідження ролі фінансової політики у забезпеченні сталого розвитку та визначення її пріоритетних напрямів у контексті цілей і задач Порядку денного 2030.

Як відомо, у 1992 р. у Ріо-де-Жанейро відбулася конференція ООН з питань навколишнього середовища і розвитку, внаслідок якої було ухвалено «Декларацію з навколишнього природного середовища і розвитку» та інші документи. На цій конференції проголошено Концепцію сталого розвитку, яка передбачає розв'язання економічних, екологічних та соціальних проблем людства.

Реалізація Концепції на національному рівні забезпечується за допомогою цілеспрямованої державної політики, яка включає правові, фінансові та організаційні засоби вирішення відповідних питань. Державна політика сталого розвитку передбачає визначення пріоритетів у відповідності до цілей і задач сталого розвитку з урахуванням конкретної ситуації в країні та її фінансових можливостей; поєднання державного регулювання з ринковим;

стимулювання якісних змін шляхом фінансування, кредитування, матеріально-технічного та валютного забезпечення, надання економічних пільг пріоритетам сталого розвитку; запровадження спеціального моніторингу сталого розвитку.

Держава забезпечує сталий розвиток через розробку та впровадження нормативно-законодавчих актів щодо переходу на засади сталого розвитку; реалізацію пріоритетних загальнонаціональних програм соціально-економічного розвитку країни; здійснення ефективної соціальної політики; визначення основних напрямів і параметрів розвитку реального сектору економіки, передбачаючи його модернізацію з урахуванням екологічних вимог; створення системи індикаторів та моніторингу сталого розвитку; здійснення цілеспрямованої фінансової політики згідно з принципами сталого розвитку.

Головною ідеєю концепції сталого розвитку є забезпечення високого рівня життя, що передбачає збалансований розвиток соціально-економічної та екологічної сфер. Роль фінансового регулювання сталого розвитку полягає у тому, що, з одного боку, нераціональна фінансова політика може спричинити розбалансування економічної системи, з іншого – фінансова система є тим інструментом державного регулювання, що створює умови для гармонійного розвитку усіх сфер суспільства на основі перерозподілу валового внутрішнього продукту.

У загальному розумінні, державна фінансова політика – це цілеспрямована діяльність держави у сфері формування, розподілу та використання фінансових ресурсів задля досягнення визначеної мети.

Специфікою ж фінансової політики сталого розвитку є те, що:

- сталий розвиток потребує інвестицій, які не скоро дадуть віддачу. Водночас, фінансові ринки зацікавлені в інвестиціях зі швидкою віддачею;
- сталий розвиток потребує великих інвестицій, особливо в країнах, що розвиваються;
- сталий розвиток, на відміну від фінансових ринків, спрямований на майбутнє. [7].

Розробленню фінансової політики сталого розвитку повинна передувати оцінка її впливу на сталий розвиток; аналіз відповідності фінансових можливостей держави завданням сталого розвитку національної соціально-економічної системи; визначення напрямів досягнення стабільності фінансової системи, що забезпечить формування, соціально орієнтованої, конкурентоспроможної та екологічно безпечної ринкової економіки.

На сучасному етапі розвитку України, як і інших країн, які зобов'язалися дотримуватися принципів сталого розвитку, імперативами фінансової політики є цілі та задачі, що визначені новим Порядком денним у сфері сталого розвитку після 2015 року.

Так, цілі в галузі сталого розвитку сформульовані у Порядку денному 2030 таким чином:

- покінчити з бідністю в усіх її формах в усьому світі;
- покінчити з голодом, забезпечити продовольчу безпеку і поліпшення харчування і сприяти сталому розвитку сільського господарства;
- забезпечити здоровий спосіб життя і сприяти добробуту для всіх в будь-якому віці;
- забезпечити всеохоплюючу і справедливу якісну освіту і заохочувати можливості навчання протягом усього життя для всіх;
- домогтися гендерної рівності та розширити права і можливості всіх жінок і дівчаток;
- забезпечити наявність і раціональне використання водних ресурсів та санітарії для всіх;
- забезпечити загальний доступ до недорогого, надійного, стійкого і сучасного енергопостачання;
- сприяти неухильному, всеохоплюючому та сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх;
- створити гнучку інфраструктуру, сприяти всеосяжній і стійкій індустріалізації і заохочувати інновації;
- зменшити нерівність всередині країн і між ними;
- зробити міста і населені пункти відкритими, безпечними, життєздатними і стійкими;

- забезпечити стійкі моделі споживання і виробництва;
- вжити термінових заходів з боротьби зі зміною клімату та її наслідками;
- зберігати і раціонально використовувати океани, моря і морські ресурси в інтересах сталого розвитку;
- зберігати і відновлювати екосистеми суші і сприяти їх раціональному використанню, раціонально розпоряджатися лісами, боротися з опустелюванням, зупинити і повернути назад процес деградації земель і зупинити процес втрати біорізноманіття;
- сприяти створенню мирних і вільних від соціальних бар'єрів суспільств в інтересах сталого розвитку, забезпечувати доступ до правосуддя для всіх і створювати ефективні, підзвітні і засновані на широкій участі установи на всіх рівнях;
- зміцнювати засоби досягнення сталого розвитку та активізувати роботу механізмів глобального партнерства в інтересах сталого розвитку.

З наведеного переліку важко виключити будь-який пункт як такий, що не є актуальним для України. Це підтверджується й змістом Указу Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020», затверджену 15 січня 2015 р., тобто за півроку до прийняття Порядку денного 2030. Стратегія передбачає в рамках чотирьох векторів руху – розвитку, безпеки, відповідальності та гордості, – реалізацію 62 реформ та програм розвитку держави, цілі та задачі яких тісно корелюються з цілями і задачами Порядку денного 2030. Визначені навіть індикатори реалізації Стратегії, досягнення яких створить необхідні умови для сталого розвитку країни. Зокрема, у відповідності до вимог цього документу внутрішній продукт (за паритетом купівельної спроможності) у розрахунку на одну особу, який розраховує Світовий банк, до 2020 р. має підвищитися до 16000 доларів США; чисті надходження прямих іноземних інвестицій за період 2015-2020 років за даними Світового банку складуть понад 40 млрд доларів США; максимальне відношення дефіциту державного бюджету до валового внутрішнього продукту за розрахунками Міжнародного валютного фонду не перевищуватиме 3 % і т.д.

Недоліком цього документу є те, що він не визначає джерела і обсяги фінансових ресурсів для здійснення цих реформ та програм. На відміну від Стратегії, у Порядку денному 2030 чітко зазначається, що світ не зможе досягти визначених цілей і задач без активізації та зміцнення Глобального партнерства і наявності такого ж масштабного комплексу засобів здійснення. Завдання щодо фінансових засобів здійснення, що передбачені в рамках кожної з цілей у сфері сталого розвитку, мають ключове значення для реалізації Порядку денного і відграють не менш важливу роль, ніж інші цілі і задачі [1].

Як вже зазначалося, основною метою стратегії сталого розвитку є створення умов для забезпечення гармонійного функціонування трьох взаємопов'язаних сфер суспільства – економічної, соціальної та екологічної, як основи збалансованого соціально-економічного зростання.

Для реалізації державної фінансової політики, спрямованої на її успішне впровадження та досягнення пріоритетів соціально-економічного розвитку країни на принципах сталого розвитку повинен бути сформований відповідний фінансовий механізм як сукупність методів та інструментів формування і використання фінансових ресурсів з метою створення фінансових умов для збалансованого розвитку економічної, соціальної та екологічної складових суспільного життя країни

Масштабність цілей і задач, які стоять перед державою у сфері фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку країни на принципах сталого розвитку не дозволяють детально зупинитися на імперативно визначених Порядком денним 2030 напрямках фінансової політики в Україні за основними складовими концепції сталого розвитку – економічній, соціальній, екологічній. Але можна і необхідно назвати базові цілі і завдання фінансової політики сталого розвитку:

- фінансове забезпечення досягнення цілей сталого розвитку;
- раціональне використання фінансових ресурсів;

–пошук ефективних джерел короткострокового та довгострокового фінансування цілей і задач сталого розвитку;

–підвищення ефективності державного фінансового менеджменту.

У Порядку денному 2030 звертається увага на необхідність активізації Глобального партнерства з метою фінансового забезпечення масштабних цілей і задач у сфері сталого розвитку. Водночас, варто підкреслити, що центральне значення для досягнення цілей в області сталого розвитку має державна політика і мобілізація та ефективне використання внутрішніх фінансових ресурсів на основі застосування принципу національної відповідальності. Внутрішні ресурси формуються в першу чергу і головним чином за рахунок економічного зростання шляхом створення сприятливих для цього умов на всіх рівнях: здійснення раціональної соціальної, екологічної та економічної політики, включаючи антициклічну бюджетно-фінансову політику. Збільшення обсягів внутрішніх державних ресурсів як головна умова забезпечення сталого розвитку України передбачає необхідність підвищення ефективності управління бюджетними надходженнями шляхом вдосконалення податкової політики та формування прозорої та дієвої податкової системи з урахуванням національних умов.

Порядок денний 2030 пред'являє серйозні вимоги до державних бюджетів та їх можливостей, що створює необхідність у розширеній та більш ефективній міжнародній підтримці, включаючи фінансування як на пільгових, так і на комерційних умовах. Крім того, важливе значення міжнародного державного фінансування цілей і задач у сфері сталого розвитку полягає в активізації процесу мобілізації додаткових ресурсів з державних і приватних джерел.

ВИСНОВКИ

Концепція сталого розвитку зумовлює необхідність узгодження стратегічних цілей фінансового розвитку національної соціально-економічної системи. Важливим є визначення пріоритетних напрямів фінансової політики в контексті цілей і задач сталого розвитку, виявлення особливостей і факторів, що впливають на її формування. Провідну роль у фінансовому забезпеченні сталого розвитку повинні забезпечувати внутрішні фінансові ресурси та прямі іноземні інвестиції. Успіх у сфері формування і ефективного використання внутрішніх фінансових ресурсів задля досягнення цілей сталого розвитку пов'язаний, насамперед, із реалізацією цілої низки реформ у всіх сферах суспільного життя України. Тільки за допомогою ефективної фінансової політики можна з найменшими витратами та в найкоротші терміни досягти поставлені новим Порядком денним цілі та задачі у сфері сталого розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E.
2. *Addis Ababa Action Agenda of the Third International Conference on Financing for Development* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/69/313.
3. Бадрак О. С. Удосконалення фінансового механізму забезпечення сталого розвитку України: дис... канд. екон. наук: 08.08.01 / О. С. Бадрак. – К., 2006. – 239 с.
4. *Глобальні стратегії Євросоюзу : монографія / О.Г. Білорус, Ю.М. Мацейко, І.І. Вітер ; за наук. ред. О.Г. Білоруса. – К. : КНЕУ, 2009. – 528 с.*
5. Вахович І. М. Теоретико-методологічні засади формування та реалізації регіональної політики фінансового забезпечення сталого розвитку : дис... д-ра наук: 08.00.05 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.disslib.org/teoretyko-metodolohichni-zasady-formivannja-ta-realizatsiyi-rehionalnoyi-polityky.html>.
6. *Социально-экономический потенциал устойчивого развития / под. ред. Л. Мельника, Л. Хенса. – Сумы : Университетская книга, 2007. – 1120 с.*
7. Кореновський О.В. Концепція сталого розвитку і фінансова політика / О. В. Кореновський // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.1. – С.225–228.
8. *Національна парадигма сталого розвитку України / за заг.ред.академіка НАН України, д.т.н., проф., засл. діяча науки і техніки України Б.Є.Патона. – К.: Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України», 2012. – 72с.*